

สารบัญ

	หน้า
ภาคทฤษฎี	
1.แผนการดับเพลิงและวิธีการดับเพลิง	1
2.แผนการอพยพหนีไฟและวิธีการอพยพหนีไฟ	11
3.การค้นหาและช่วยเหลือผู้ประสบภัย	14
ภาคปฏิบัติ	28

คำนำ

การเกิดเหตุเพลิงไหม้ในสถานประกอบการแต่ละครั้ง ย่อมนำความสูญเสียต่อชีวิตตลอดจนทรัพย์สินของนายจ้าง และลูกจ้าง ซึ่งส่วนหนึ่งมีสาเหตุจากการขาดความเตรียมพร้อมในการจัดการกับเหตุการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้น แม้จะมีแผนป้องกันและระงับอัคคีภัยแล้ว หากขาดการฝึกซ้อมให้เป็นที่ไปตามแผนย่อมทำให้ขาดทักษะและเกิดความสับสนในการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ได้ ซึ่งการดำเนินการที่ดีที่สุดเพื่อให้การจัดการต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นไปตามแผนโดยปราศจากความสับสนคือ การจัดให้ลูกจ้างในสถานประกอบการมีการฝึกซ้อมดับเพลิงและฝึกซ้อมหนีไฟเป็นประจำอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

กองตรวจความปลอดภัย กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จึงได้จัดทำหนังสือ"คู่มือการฝึกซ้อมดับเพลิงและฝึกซ้อมหนีไฟ"เล่มนี้ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการฝึกซ้อมดับเพลิงและฝึกซ้อมหนีไฟ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การป้องกันและระงับอัคคีภัยในสถานประกอบการเพื่อความปลอดภัยในการทำงานสำหรับลูกจ้าง ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือคู่มือเล่มนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสถานประกอบการนำไปปฏิบัติได้ต่อไป

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน

พฤศจิกายน 2544

ภาคทฤษฎี

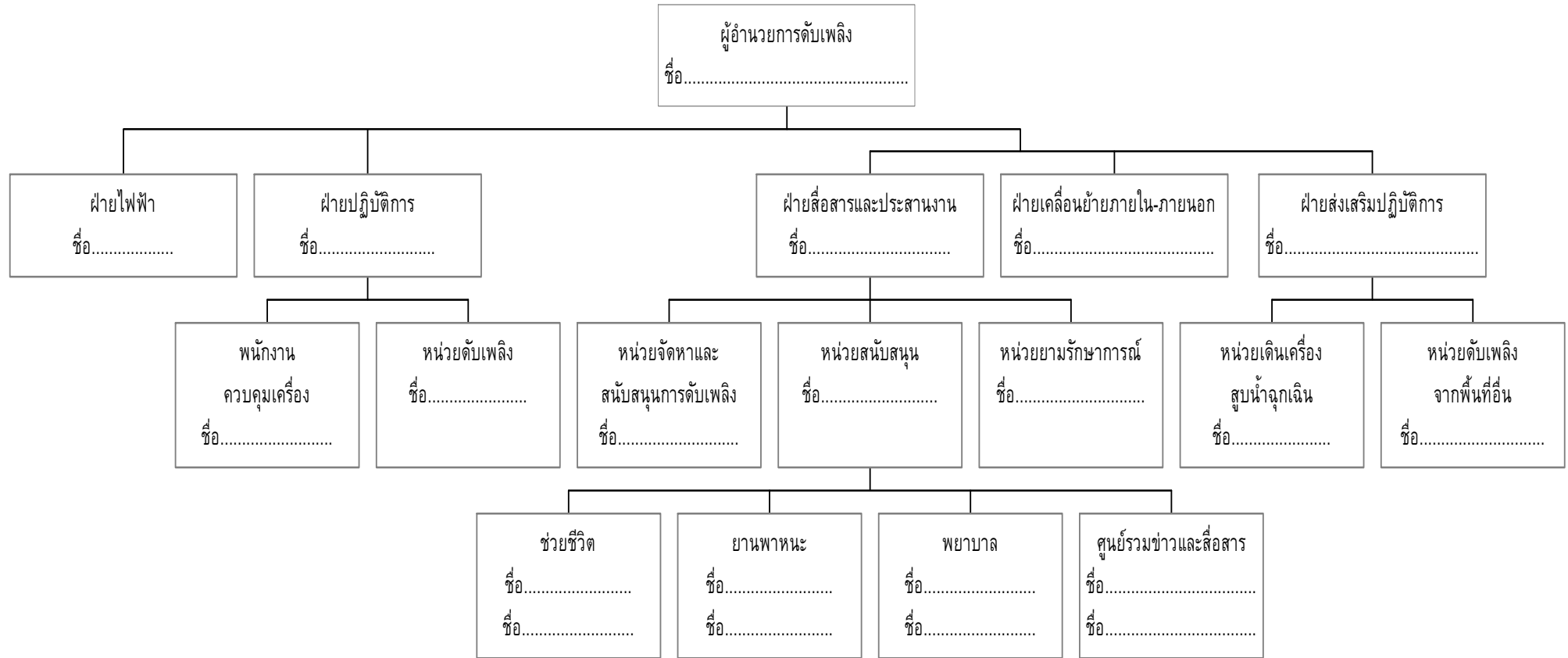
1. แผนการดับเพลิงและวิธีการดับเพลิง

1.1 แผนการดับเพลิง อัคคีภัยอาจเกิดขึ้นได้ โดยมีส่วนสัมพันธ์กับเวลา สิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งยังอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่เลือกเวลา ดังนั้น การปฏิบัติเมื่อเกิดเพลิงไหม้ จึงต้องมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าในการฝึกซ้อมการดับเพลิง แผนการดับเพลิง จึงมีความจำเป็น ในการเตรียมตัวเพื่อรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินที่อาจจะเกิดขึ้น

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน พนักงานทุกคนที่มีการปฏิบัติงานในช่วงเวลาดังกล่าว จึงควรทราบถึง หน้าที่ ที่จะต้องปฏิบัติตน เมื่อ อยู่ในสถานการณ์นั้น ดังตัวอย่างแผนการดับเพลิง ต่อไปนี้

ตัวอย่าง โครงสร้างหน่วยงานป้องกันระงับอัคคีภัยเมื่อเกิดเหตุเพลิงไหม้ขั้นรุนแรง

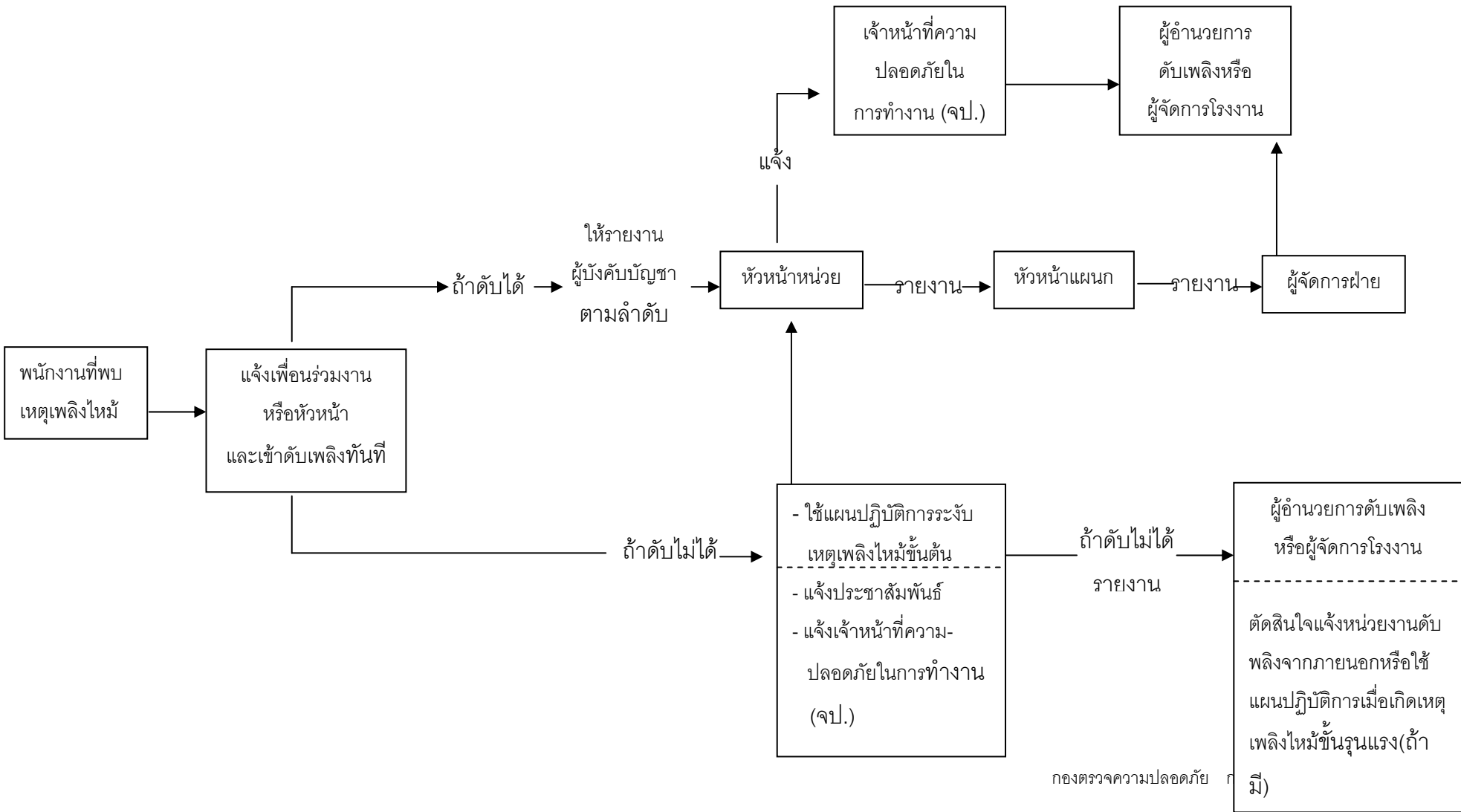
หมายเหตุ

1. การปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการเต็มรูปแบบนี้จะใช้เมื่อเกิดเพลิงไหม้อย่างรุนแรง
2. การเกิดเพลิงไหม้ภายในพื้นที่ต่าง ๆ เพียงเล็กน้อย ให้หัวหน้าแผนกดำเนินการสั่งการดับเพลิงตามแผนการปฏิบัติการเมื่อเกิดเพลิงไหม้ขั้นต้น และโทรศัพท์แจ้งศูนย์รวมข่าวและสื่อสาร หรือผู้อำนวยการดับเพลิง หรือเจ้าหน้าที่ความปลอดภัย

1. แผนการดับเพลิงและวิธีการดับเพลิง

1.1 แผนการดับเพลิง

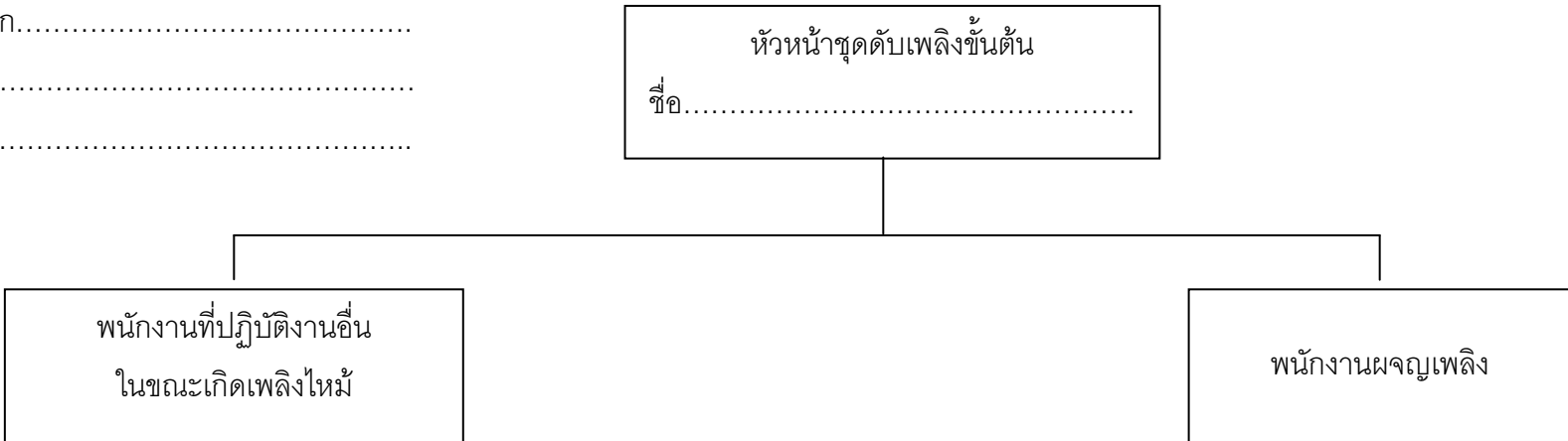
ตัวอย่างลำดับขั้นตอนการปฏิบัติเมื่อพนักงานพบเหตุเพลิงไหม้

ตัวอย่าง

การกำหนดตัวบุคคลและหน้าที่เพื่อระงับเหตุเพลิงไหม้ขั้นต้น

ฝ่าย/แผนก.....
บริเวณ.....
ชุด.....

ผู้รับผิดชอบ 1. ชื่อ.....
2. ชื่อ.....
3. ชื่อ.....

หน้าที่ 1. ....
2. ....
3. ....

ผู้รับผิดชอบ 1. ชื่อ.....
2. ชื่อ.....
3. ชื่อ.....

หน้าที่ 1. ....
2. ....
3. ....

หมายเหตุ 1. พนักงานที่ปฏิบัติงานอื่นในขณะที่เกิดเพลิงไหม้ หมายถึง ผู้ควบคุมเครื่องจักร ผู้ควบคุมไฟฟ้า ซึ่งจะกำหนดตามสภาพของสถานประกอบการ
2. หน้าที่ให้ระบุตามที่กำหนดให้ปฏิบัติงานในขณะที่เกิดเพลิงไหม้ เช่น ปฏิบัติงานควบคุมเครื่องจักร ควบคุมไฟฟ้า

หน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานตามโครงสร้าง

ผู้ปฏิบัติงาน	หน้าที่รับผิดชอบ
<u>ผู้อำนวยการดับเพลิง</u>	<p>ให้ปฏิบัติดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. รับฟังรายงานต่าง ๆ เพื่อสั่งการการใช้แผนต่าง ๆ 2. ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3. รายงานผลการเกิดเพลิงไหม้ต่อผู้บังคับบัญชาระดับสูงขึ้นไป 4. ให้ข่าวแก่สื่อมวลชน
<u>ฝ่ายไฟฟ้า</u>	<p>ให้ปฏิบัติดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เมื่อเกิดเพลิงไหม้ให้รีบเข้าไปที่เกิดเหตุ เพื่อรับคำสั่งตัดไฟจากฝ่ายปฏิบัติการ 2. รับคำสั่งจากผู้อำนวยการดับเพลิง
<u>ฝ่ายปฏิบัติการ</u>	<p>หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการให้ถือปฏิบัติดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เมื่อเกิดเพลิงไหม้ในพื้นที่ให้หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการแยกชุดปฏิบัติการออกเป็น 2 ชุด คือ ชุดควบคุมเครื่องจักรและชุดดับเพลิง <ol style="list-style-type: none"> 1.1 <u>ชุดควบคุมเครื่องจักร</u> เมื่อเกิดเพลิงไหม้ในพื้นที่ใด ให้ชุดควบคุมเครื่องจักรทำการควบคุมเครื่องจักรให้ทำงานต่อไปจนกว่าจะได้รับคำสั่งให้หยุดเครื่องจากหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการกรณีที่ไม่สามารถเดินเครื่อง หรือได้รับคำสั่งให้หยุดเครื่อง ให้ชุดควบคุมเครื่องจักรไปช่วยทำการดับเพลิง 1.2 <u>ชุดดับเพลิง</u> เมื่อเกิดเพลิงไหม้ในพื้นที่ตัวเองไม่ว่ามากหรือน้อย ชุดปฏิบัติการชุดนี้จะแยกตัวออกจากการควบคุมเครื่องจักรออกทำการดับเพลิงโดยทันทีที่เกิดเพลิงไหม้ โดยไม่ต้องหยุดเครื่องและให้ปฏิบัติการภายใต้คำสั่งของหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการในพื้นที่ ในการปฏิบัติการหากจำเป็น ต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยอื่นให้หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการสั่งดำเนินการ

ผู้ปฏิบัติงาน	หน้าที่รับผิดชอบ
<p><u>ฝ่ายสื่อสารและประสานงาน</u></p> <p><u>หน่วยจัดหาและสนับสนุนในการดับเพลิง</u></p> <p>- ผู้ประสานงาน</p> <p>- ยามรักษาการณ์</p> <p><u>ฝ่ายเคลื่อนย้ายภายในภายนอก</u></p>	<p>2. ทันทีที่ทราบเหตุเพลิงไหม้ในพื้นที่ของตัวเอง ให้แจ้งข่าวโทรศัพท์ถึงเจ้าหน้าที่ความปลอดภัย ถึงผู้อำนวยการดับเพลิง และโทรศัพท์แจ้งศูนย์รวมข่าว</p> <p>ให้ปฏิบัติดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. คอยช่วยเหลือประสานงานระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง 2. รับคำสั่งจากผู้อำนวยการดับเพลิง และติดต่อผ่านศูนย์รวมข่าว 3. ส่งการแทนผู้อำนวยการดับเพลิง ถ้าได้รับมอบหมาย <p><u>ให้เจ้าหน้าที่ความปลอดภัยคอยช่วยเหลือดังนี้</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. คอยช่วยเหลือประสานงานระหว่างผู้อำนวยการดับเพลิง ยามรักษาการณ์ และผู้เกี่ยวข้อง 2. คอยรับ-ส่งคำสั่งจากผู้อำนวยการดับเพลิงในการติดต่อศูนย์ข่าว 3. ส่งการแทนผู้อำนวยการดับเพลิง ในกรณีที่ผู้อำนวยการดับเพลิงมอบหมาย <ol style="list-style-type: none"> 1. ให้รีบไปยังจุดเกิดเหตุ คอยรับคำสั่งจากผู้อำนวยการดับเพลิงและหัวหน้าฝ่ายประสานงาน 2. ป้องกันมิให้บุคคลภายนอกที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าก่อนได้รับอนุญาต 3. ควบคุมป้องกันทรัพย์สินที่ฝ่ายเคลื่อนย้ายนำมาเก็บไว้ <ol style="list-style-type: none"> 1. ให้รับผิดชอบในการกำหนดจุดปลอดภัยอัคคีภัยในการเก็บวัสดุครุภัณฑ์ 2. อำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายขนส่งวัสดุครุภัณฑ์ 3. จัดยานพาหนะและอุปกรณ์ขนย้าย

ผู้ปฏิบัติงาน	หน้าที่รับผิดชอบ
<p><u>ฝ่ายส่งเสริมปฏิบัติการ</u></p> <p>- หน่วยติดต่อดับเพลิงจากพื้นที่อื่น</p> <p>- หน่วยเดินเครื่องสูบน้ำฉุกเฉิน</p>	<p>ให้ปฏิบัติดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ให้แจ้งสัญญาณ SAFETY ORDER SYSTEM (SOS) 2. พนักงานที่ทราบเหตุเพลิงไหม้และต้องการเข้ามาช่วยเหลือดับเพลิง ให้รายงานต่อผู้อำนวยการดับเพลิงเพื่อทำการแบ่งเป็นชุดช่วยเหลือส่งเสริมการปฏิบัติงาน 3. สำหรับการเกิดอัคคีภัยในบริเวณเครื่องจักร ชุดดับเพลิงควรมาจากชุดดับเพลิงในสถานที่นั้น ผู้ที่มาช่วยเหลือควรช่วยเหลือในการลำเลียงอุปกรณ์ดับเพลิง 4. คอยคำสั่งจากผู้อำนวยการดับเพลิง ให้คอยอยู่บริเวณที่เกิดเพลิงไหม้ <p>ให้ปฏิบัติดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ให้เดินเครื่องสูบน้ำดับเพลิงทันทีที่ได้รับแจ้งเหตุเพลิงไหม้ 2. ทำการควบคุมดูแลเครื่องสูบน้ำดับเพลิงขณะที่เกิดเพลิงไหม้ 3. ในเวลาปกติให้ตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์ใช้งานตามรายการตรวจเช็ค
<p><u>ศูนย์รวมข่าว / สื่อสาร</u></p>	<p>ให้ปฏิบัติดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เมื่อทราบข่าวเกิดเพลิงไหม้จะต้องทำการตรวจสอบข่าว 2. แจ้งเหตุเพลิงไหม้ 3. ติดตามข่าว แจ้งข่าวเป็นระยะ 4. ติดต่อขอความช่วยเหลือ (ถ้ามีการสื่อสาร) 5. แจ้งข่าวอีกครั้งเมื่อเพลิงสงบ

ตัวอย่างผู้รับผิดชอบในตำแหน่งต่าง ๆ ตามแผนปฏิบัติการ

ตำแหน่ง	เวลาปกติ (วันธรรมดา) 08.00-17.00 น.	นอกเวลาปกติ 17.00-08.00 น.	วันหยุด 08.00-24.00-08.00
1. ผู้อำนวยการ ดับเพลิง	- ผู้อำนวยการฝ่ายปฏิบัติการ หรือผู้ได้รับมอบหมาย	- หัวหน้าแผนก/หน่วย ประจำพื้นที่หรือ ใกล้เคียง	- หัวหน้าแผนก/หน่วยประจำ พื้นที่หรือใกล้เคียง
2. หัวหน้าฝ่ายไฟฟ้า	- หัวหน้าแผนกไฟฟ้า	- พนักงานนอนเวร.....	- พนักงานนอนเวร.....
3. หัวหน้าฝ่าย ปฏิบัติการ - หน่วยคุมเครื่องจักร - หน่วยดับเพลิง	- ผู้จัดการฝ่ายโรงงานหรือ ผู้ได้รับมอบหมาย - พนักงานคุมเครื่องจักรปกติ - ทีม Emergency Response	- ..... - พนักงานคุมเครื่องจักรปกติ - ทีม Emergency Response	- ..... - พนักงานคุมเครื่องจักรปกติ - ทีม Emergency Response
4. หัวหน้าฝ่ายสื่อสาร และประสานงาน - หน่วยสนับสนุน - พยาบาล - เจ้าหน้าที่ ยานพาหนะ - เจ้าหน้าที่ศูนย์ รวมข่าวและ สื่อสาร - หน่วยจัดหาและ สนับสนุนการ ดับเพลิง - ผู้ประสานงาน - ผู้จ่ายอุปกรณ์ ดับเพลิง - ผู้สื่อข่าวผ่านศูนย์ รวมข่าวและสื่อสาร - หน่วยยามรักษา การณ์	- ผู้จัดการฝ่ายบุคคลหรือผู้รับ มอบหมาย - พยาบาลประจำบริษัท - พนักงานขับรถพยาบาล - พนักงานรับโทรศัพท์ - เจ้าหน้าที่ความปลอดภัย ชื่อ..... - หัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการ (ตอนต้น) จป.(เมื่อไปถึงที่ เกิดเหตุ) - ผู้ประสานงานยามรักษา การณ์	- ..... - ทีมปฐมพยาบาล - พนักงานขับรถพยาบาล - ..... ชื่อ..... - หัวหน้ายามรักษาการณ์	- ..... - ทีมปฐมพยาบาล - พนักงานขับรถพยาบาล - ..... ชื่อ..... - หัวหน้ายามรักษาการณ์
5. หัวหน้าฝ่าย	- หัวหน้าฝ่ายแผนกธุรการ	- นายเวรประจำวัน	- นายเวรประจำวันหยุด

เคลื่อนย้ายภายใน และ/หรือภายนอก	หรือผู้ได้รับมอบหมาย		9.
ตำแหน่ง	เวลาปกติ (วันธรรมดา) 08.00-17.00 น.	นอกเวลาปกติ 17.00-08.00 น.	วันหยุด 08.00-24.00-08.00
6. หัวหน้าฝ่าย ส่งเสริมปฏิบัติการ - หน่วยเดินเครื่อง สูบน้ำฉุกเฉิน - หน่วยติดต่อ ดับเพลิงจากพื้นที่ อื่น - ใช้ Safety Order System (SOS)	- ผู้จัดการฝ่าย - จากหน่วยรุกรการ/ซ่อมบำรุง ชื่อ..... - ผู้กตสัญญาณแจ้งเหตุ จาก SOS.....	- ..... - จากหน่วยรุกรการ/ซ่อมบำรุง ชื่อ..... - ผู้กตสัญญาณแจ้งเหตุ จาก SOS.....	- ..... - จากหน่วยรุกรการ/ซ่อมบำรุง ชื่อ..... - ผู้กตสัญญาณแจ้งเหตุ จาก SOS.....

1.2 วิธีการดับเพลิง

สามารถทำได้ 4 วิธี คือ

1. **การกำจัดเชื้อเพลิง** โดยขจัดเชื้อเพลิงออกให้น้อยลงจากบริเวณที่เกิดไฟ จะส่งผลให้ไฟไม่สามารถลุกไหม้ต่อไปได้ ซึ่งการกำจัดเชื้อเพลิงทำได้โดย

- นำเชื้อเพลิงออกไปจากบริเวณเกิดอัคคีภัย
- ในกรณีขนถ่ายเอาเชื้อเพลิงออกไปไม่ได้ ควรใช้วิธีนำสารอื่น ๆ มาเคลือบผิวของเชื้อเพลิงเอาไว้ เช่น การใช้ผงเคมี โฟม น้ำละลายด้วยผงซักฟอก ซึ่งเมื่อฉีดลงบนผิววัสดุแล้วจะปกคลุมอยู่นานตราบเท่าที่น้ำหรือสารเคมีอื่น ๆ ที่ผสมในน้ำยังไม่สลายตัว

2. **การทำให้ขาดอากาศ** เนื่องจากออกซิเจนในอากาศเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของไฟ การทำให้ขาดอากาศก็จะเป็นการปิดกั้นออกซิเจนไม่ให้ไปรวมตัวกับไอของเชื้อเพลิง ซึ่งจะส่งผลไม่ให้ไฟสามารถลุกไหม้ต่อไปได้ วิธีการกำจัดออกซิเจนมีหลายวิธี เช่น ฉีดน้ำหรือสารปกคลุมไปคลุมผิวเชื้อเพลิง หรือฉีดแก๊สเฉื่อย เช่น ไนโตรเจน หรือคาร์บอนไดออกไซด์ ไปปกคลุมบริเวณเพลิงไหม้ทำให้จำนวนออกซิเจนในอากาศมีปริมาณต่ำลง จนทำให้สันดาปไม่ได้อีกต่อไป

โดยทั่วไปแล้วเชื้อเพลิงจะถูกล้อมรอบด้วยออกซิเจนประมาณ 20% ซึ่งเพียงพอสำหรับการเผาไหม้เพราะไฟต้องการออกซิเจนเพียง 16% ก็สามารถไหม้ได้ แต่ถ้าหากเราสามารถทำให้ออกซิเจนลดจำนวนลงไปได้ก็ไม่ได้หมายความว่าเราสามารถดับไฟได้เลยทีเดียว เพราะไฟก็อาจยังคงไหม้แบบคุได้ (ไม่มีเปลว) เช่น ไฟไหม้ในตู้กับข้าวในลักษณะคุ เมื่อเปิดฝาดูออกไฟก็จะลุกทันที ทั้งนี้เพราะออกซิเจนจากภายนอกจะเข้าไปทำให้เกิดการเผาไหม้ได้

3. **การลดอุณหภูมิ หรือลดความร้อน** เมื่อทำให้อุณหภูมิจุดติดไฟของเชื้อเพลิงลดลงจนต่ำกว่าจุดวาบไฟ แม้จะมีเชื้อเพลิงและออกซิเจน ผสมกันอยู่ก็ไม่เกิดการสันดาป เพลิงก็จะสงบลง วิธีการลดอุณหภูมิ หรือการลดความร้อน เป็นวิธีที่ใช้กันแพร่หลายและบ่อยที่สุด ซึ่งจะใช้น้ำทำการดับไฟ การดับโดยวิธีนี้จะทำให้เชื้อเพลิงเย็นตัวลง เพื่อป้องกันการกลายเป็นไอ หรือทำให้ความร้อนต่ำลง เพื่อป้องกันการระเบิด เนื่องจาก OVER PRESSURE ในกรณีที่เชื้อเพลิงเป็นน้ำมันหรือแก๊ส ทั้งนี้โดยทั่วไปน้ำจะลดความร้อนได้ดีที่สุดเมื่อเทียบกับสารตัวอื่น ๆ

4. **การตัดปฏิกิริยาลูกโซ่** เมื่อนักวิทยาศาสตร์ค้นพบว่าเปลวไฟนั้นเกิดขึ้นโดยอนุมูลอิสระที่ถูกเหวี่ยงออกไปแล้วกลับเข้าไปที่ฐานของไฟอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะทำให้เกิดการเผาไหม้อย่าง-

รวดเร็วและแรงขึ้นเรื่อย ๆ นักวิทยาศาสตร์จึงได้ทดลองหาสารเคมีเข้ามาขัดขวางการเกิดปฏิกิริยา
ลูกโซ่ของไฟ ซึ่งพบว่ามีสารเคมีชนิดหนึ่งที่เรียกว่า ฮาลอน (HALON) เมื่อฉีดใส่ไฟมันจะเข้าไป
แทนที่อนุมูลอิสระอย่างรวดเร็ว แต่ต้องระวังในการใช้ เพราะอาจจะทำให้ขาดอากาศหายใจได้
เนื่องจากฮาลอน (HALON) หนักกว่าอากาศ จึงสามารถไล่อากาศออกไปได้ สารดังกล่าว ได้แก่
พวกไฮโดรคาร์บอนประกอบกับฮาโลเจน (Halo-genated-Hydrocarbon) ซึ่งสารฮาโลเจน ได้แก่ ไอ
โอดี โบรมีน คลอรีน และฟลูออรีน (เรียงตามลำดับความสามารถในการทำงาน) สารดับเพลิง
ประเภทนี้มีชื่อเรียกว่า ฮาลอน (HALON) เช่น HALON 1211 HALON 1301 เป็นต้น

11.

ฉะนั้น การดับไฟให้มีประสิทธิภาพ จึงควรทราบประเภทของไฟที่เกิดจากสารเชื้อเพลิง
ต่าง ๆ เพื่อที่จะสามารถใช้สารดับเพลิงได้อย่างถูกต้อง และเพื่อความปลอดภัยของผู้เข้าไปดับไฟ

2. แผนการอพยพหนีไฟและวิธีการอพยพหนีไฟ

แผนอพยพหนีไฟนั้น กำหนดขึ้นเพื่อความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของพนักงาน และสถานประกอบการในขณะเกิดเหตุเพลิงไหม้

แผนอพยพหนีไฟที่กำหนดขึ้นนั้น มีองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น หน่วยตรวจสอบจำนวนพนักงาน ผู้นำทางหนีไฟ จุดนัดพบ หน่วยช่วยชีวิต และยานพาหนะ ฯลฯ ควรได้กำหนด ผู้รับผิดชอบในแต่ละหน่วยงาน โดยขึ้นตรงต่อผู้อำนวยการอพยพหนีไฟหรือผู้อำนวยการดับเพลิง ดังนี้

- ผู้อำนวยการอพยพหนีไฟหรือผู้อำนวยการดับเพลิง ชื่อ.....
- ผู้ช่วยผู้อำนวยการอพยพหนีไฟหรือผู้ช่วยผู้อำนวยการดับเพลิง ชื่อ.....

ในแผนดังกล่าวควรกำหนดให้มีการปฏิบัติ ดังนี้

1. ผู้นำทางหนีไฟ จะเป็นผู้นำทางพนักงานอพยพหนีไฟไปตามทางออกที่จัดไว้
2. จุดนัดพบ หรือเรียกอีกอย่างว่า “จุดรวมพล” จะเป็นสถานที่ที่ปลอดภัย ซึ่งพนักงานสามารถที่จะมารายงานตัวและทำการตรวจสอบนับจำนวนได้
3. หน่วยตรวจสอบจำนวนพนักงาน มีหน้าที่ตรวจนับจำนวนพนักงานว่า มีการอพยพหนีไฟ ออกมาภายนอกบริเวณที่ปลอดภัยครบทุกคนหรือไม่ หากพบว่าพนักงานอพยพหนีไฟออกมาไม่ครบตามจำนวนจริง ซึ่งหมายถึงยังมีพนักงานติดอยู่ในพื้นที่ที่เกิดอัคคีภัย
4. หน่วยช่วยชีวิตและยานพาหนะ จะเข้าค้นหาและทำการช่วยชีวิตพนักงานที่ยังติดค้างอยู่ในอาคารหรือในพื้นที่ที่เกิดอัคคีภัย รวมถึงกรณีของพนักงานที่ออกมาอยู่ที่จุดรวมพล แล้วมีอาการเป็นลมหมดสติ หรือบาดเจ็บ เป็นต้น หน่วยช่วยชีวิต จะทำการปฐมพยาบาลเบื้องต้น และติดต่อหน่วยยานพาหนะให้ในกรณีที่พยาบาลหรือแพทย์พิจารณาแล้ว ต้องนำส่งโรงพยาบาล

วิธีการหนีไฟ (Evacuation Procedure)

1. กำหนดเส้นทางหนีไฟ และเส้นทางหนีไฟสำรอง
2. ลักษณะสัญญาณเตือนภัย หนีไฟ ควรแจ้งให้พนักงานทราบ รวมทั้งสัญญาณที่แจ้งเหตุเพลิงไหม้สงบแล้ว เพื่อพนักงานจะได้กลับเข้าทำงาน

เพลิงไหม้ → สัญญาณดัง → หนีไฟ

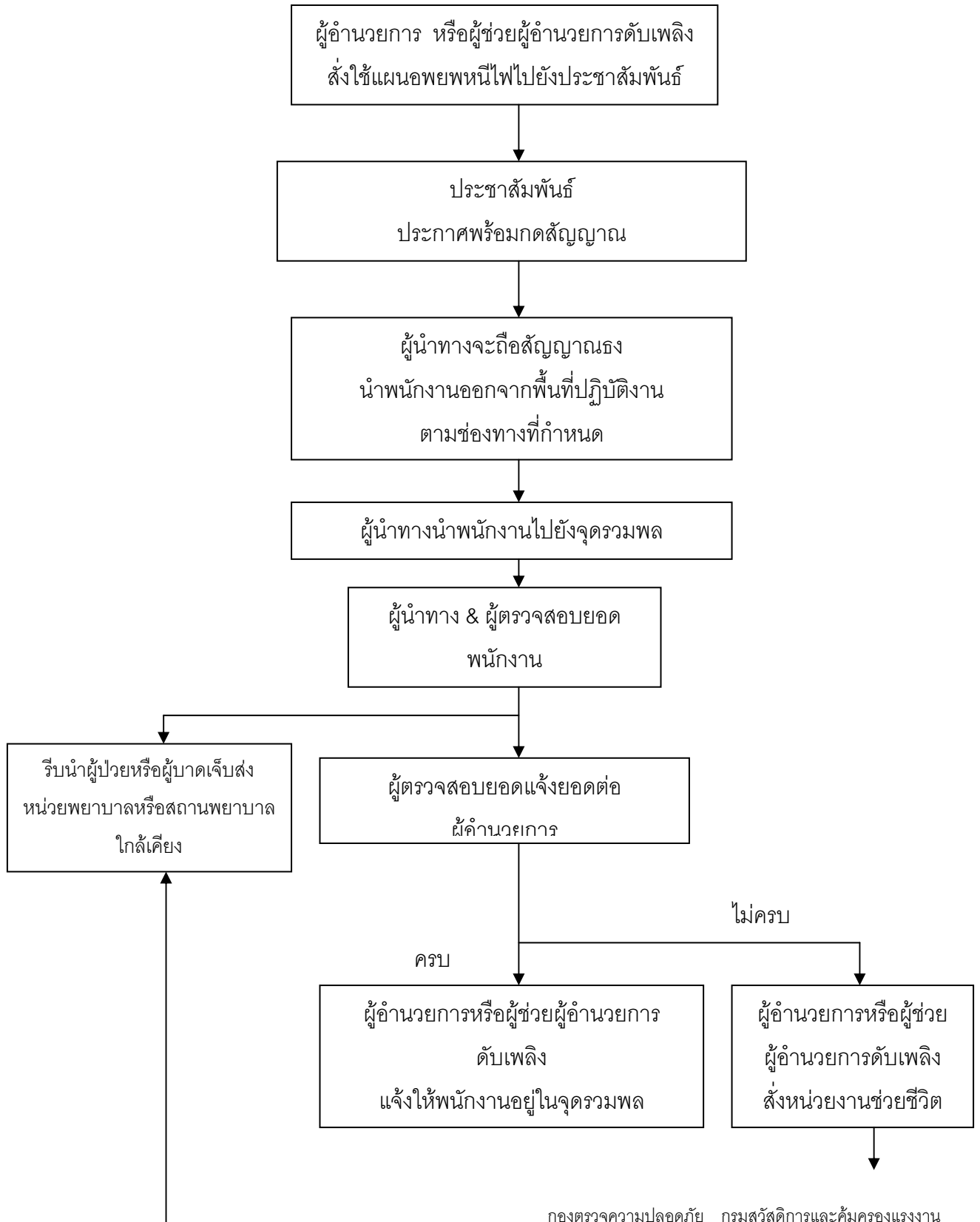
เพลิงสงบ → สัญญาณ (ต่างจากเพลิงไหม้) → กลับเข้าทำงาน

3. การมอบหมายเจ้าหน้าที่

- ผู้ตรวจพื้นที่ จะทำหน้าที่ตรวจพื้นที่ในการหนีไฟ พื้นที่ปฏิบัติงานต่าง ๆ

- ❑ ผู้นำทางหนีไฟจะทำหน้าที่นำพนักงานคนอื่น ๆ ออกไปตามทางออกที่จัดไว้ และนับจำนวนพนักงาน
- ❑ ผู้นำทางสำรวจ

ตัวอย่าง
แผนอพยพหนีไฟ

หน่วยช่วยชีวิตค้นหาและ
รายงานผลให้ผู้อำนวยความสะดวก
หรือผู้ช่วยผู้อำนวยความสะดวก

14.

การปฏิบัติตนในการอพยพหนีไฟ

ขณะที่เข้าร่วมการอพยพหนีไฟซึ่งเป็นการอพยพคนจำนวนมาก ภายในช่องทางที่ถูกกำหนด คือ ช่องทางบันไดหนีไฟ จึงจำเป็นต้องมีข้อกำหนดให้ปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยต่อส่วนรวม ซึ่งบางครั้งอาจจะเห็นว่าเป็นการบีบบังคับจนเกินไป แต่ระบบการอพยพหนีไฟจัดทำขึ้นเพื่อความปลอดภัยของส่วนรวม มิใช่เพื่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ในภาวะการอพยพต้องเน้นหนักไปทางสิ่งการมากกว่าการรับฟังข้อคิดเห็นรายบุคคล เพราะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องภายในแผนจะไม่มีเวลาในการรับฟังความคิดเห็น หรือการปฏิบัติตนเป็นรายตัว จึงควรปฏิบัติในการอพยพหนีไฟ ดังนี้

1. พยายามระงับสติอารมณ์ อย่าตกใจและปฏิบัติตามแผนการอพยพหนีไฟที่ได้วางไว้
2. เชื้อเพลิงคำแนะนำของอาสาสมัครและพนักงาน รปภ. ที่เกี่ยวข้องกับแผนการอพยพทุกคน
3. ขณะที่จะถูกจากโต๊ะหรือออกจากห้องทำงาน ให้เก็บทรัพย์สินเอกสารสำคัญลงลิ้นชักและล็อกกุญแจโดยเร็ว
4. เมื่อเดินออกมาภายนอกห้องทำงานแล้ว ห้ามเดินย้อนกลับเข้าไปในห้องทำงานอีก ไม่ว่าจะนึกถึงเรื่องสำคัญอะไรขึ้นมาได้ก็ตาม
5. ห้ามชนสัมภาระใด ๆ ทั้งสิ้นติดตัวไปในขณะอพยพ
6. การเดินอพยพใช้วิธี เดินเร็ว ห้ามวิ่ง หรือ เดินช้า
7. การเดินภายในช่องทางบันไดหนีไฟ ควรเดินเรียงแถวชั้นบันไดละ 2 คน เพื่อป้องกันการเบียดเสียด และอาจเกิดการสะดุดหกล้มขึ้น ซึ่งเป็นอันตรายต่อกลุ่มคนอพยพภายในช่องทางบันไดได้ การเดินให้เดินให้เร็วอย่าวิ่ง เพราะจังหวะการก้าวบันไดของแต่ละคนไม่เท่ากัน
8. การเดินภายในช่องทางบันไดหนีไฟ ห้ามเดินคุยกัน ห้ามเดินล้วงกระเป๋า สายตามองชั้นบันได มือจับราวบันได (กรณีเดินฝั่งที่มีราวบันได) อย่าส่งเสียงเอะอะหรือเร่งให้คนหน้าเดินเร็วขึ้น อย่าผลัก อย่าดัน หรือแข่งกันภายในช่องทางบันไดหนีไฟ
9. ผู้ออกจากชั้นเป็นคนสุดท้าย (ไม่ต้องยื่นรอจนแน่ใจ) ให้ปิดประตูหนีไฟด้วย เพราะประตูหนีไฟตามชั้นต่าง ๆ จะกันควันไม่ให้เข้ามาในช่องทางบันไดหนีไฟ หากเปิดประตูทิ้งไว้ แรงดันอากาศที่อัดเข้ามาในช่องทางบันไดเพื่อไล่ควันออกจะลดลง ทำให้ควันเข้ามาในช่องทางบันไดหนีไฟได้ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้อพยพภายในช่องทางบันไดสำลักควันและขาดอากาศหายใจ

10. เมื่ออพยพจนถึงชั้นล่างสุดแล้วให้ออกไปจากอาคารทันที
11. ห้ามใช้ลิฟต์โดยเด็ดขาด (เพราะลิฟต์จะไม่ทำงาน)

15.

3. การค้นหาและช่วยเหลือผู้ประสบภัย

หลักการค้นหาเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย

การค้นหาและช่วยชีวิตผู้ประสบภัยเป็นการเข้าไปเพื่อช่วยชีวิตบุคคลที่ติดอยู่ในอาคารบ้านเรือน สิ่งปรักหักพังอันเป็นผลเนื่องมาจากอัคคีภัย

การที่จะดำเนินการค้นหาผู้ประสบภัยให้ได้อย่างรวดเร็วและสามารถช่วยเหลือชีวิตผู้ประสบภัยได้อย่างปลอดภัยมากที่สุดเท่าที่จะทำได้นั้น ปัจจัยแรกที่ต้องทำ คือ ต้องควบคุมสถานการณ์ที่อยู่ในภาวะฉุกเฉินวุ่นวาย

1. การค้นหาเพื่อช่วยชีวิตผู้ประสบภัยจากภายนอกอาคาร ควรดำเนินการ ดังนี้

1.1 ค้นหาในระยะแรก เมื่อไปถึงสถานที่เกิดเหตุให้ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ที่บาดเจ็บร้ายแรงก่อน

1.2 สำรวจโดยรอบบริเวณที่ได้รับความเสียหายโดยสอบถามบุคคลที่อยู่ในที่เกิดเหตุจลรายละเอียดจากบุคคลที่มีหน้าที่ดูแลอาคาร หรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของสถานที่แห่งนั้นว่าสาเหตุมาจากอะไร อันตรายที่ยังมีอยู่และมีบุคคลทั้งหมดในอาคารจำนวนเท่าใด มีผู้ติดค้างเท่าใด อยู่ส่วนไหนของอาคารรวมทั้งจุดใดเป็นจุดที่ได้รับอันตรายมากที่สุด

1.3 ตรวจสอบโดยรอบภายนอก ถ้าพบสิ่งนี้อาจจะทำให้เกิดการเสียหายต้องแก้ไขให้เรียบร้อยและประกาศให้ผู้ที่จะเข้าไปภายหลังทราบถึงจุดอันตรายนั้น ๆ

2. การค้นหาเพื่อช่วยชีวิตผู้ประสบภัยภายในอาคาร ควรดำเนินการดังนี้

2.1 พิจารณาสภาพของอาคารที่ได้รับความเสียหาย ถ้าได้รับการกระเทือนจากการเข้าไปแล้วจะทำให้ทรุดพังลงมาได้หรือไม่

2.2 เตรียมอุปกรณ์ในการช่วยชีวิต ในบริเวณที่ยังมีสารพิษ คิว้นไฟหรือก๊าซพิษ

2.3 วิธีเจาะ ฝัง พัง เพื่อเข้าไปในอาคาร ถ้าเข้าไปโดยทางปกติไม่ได้ ก็ต้องใช้กำลังเจาะเจาะเข้าไป จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงรูปร่างลักษณะของประตูหน้าต่างว่ามีรูปร่างแบบไหน หรือการทรุดพังของอาคารว่ามีส่วนใดที่วางที่จะทำให้คนหลบหนีรอดอยู่ส่วนไหน จะได้จัดเจาะตรงที่นั้น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว

3. วิธีการค้นหาภายในอาคารที่เกิดเหตุ ควรปฏิบัติ ดังนี้

3.1 เมื่อเดินอยู่บนบันไดหรือพื้นที่ขรุขระแต่ยังมีเครื่องรองรับอยู่ให้เดินเลียบบผนังให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

3.2 พยายามเข้าไปตรวจจุดที่ได้ข้อมูลจากปากคำของผู้หนีรอดมาได้ หรือผู้ที่ได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย

3.3 เมื่อแน่ใจว่ามีผู้ติดอยู่ในอาคารให้ช่วยตะโกนเรียกหรือเคาะตามผนังตามท่อน้ำ เมื่อตะโกนหรือเคาะแล้วทุกคนต้องเงียบเพื่อฟังเสียงตอบ

3.4 เมื่อทราบว่าผู้ประสบภัยติดอยู่ควรมีการติดต่อตลอดเวลาที่ค้นหา การติดต่อจะเป็นผลให้ผู้ติดค้างอยู่มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับอาการเจ็บป่วยและเป็นการทราบทิศทางของผู้ที่ติดค้างอยู่ด้วย

16.

3.5 ถ้าผู้ประสบภัยหมดสติหรือจะเสียชีวิตแล้วก็ตาม เมื่อไม่ได้ยินเสียงตอบหรือเสียงเคาะตอบ ถ้าสงสัยจากข่าวที่ได้รับมาว่ามีบุคคลติดอยู่แน่ ก็ต้องขุดค้นจนทั่วบริเวณ ถ้าพบผู้ประสบภัยที่บาดเจ็บหรือขึ้นส่วนของผู้บาดเจ็บหรือผู้ตายต้องเอาออกมาให้หมดเพราะขึ้นส่วนของร่างกายจะทำให้ผู้ค้นหาเกิดการเข้าใจผิดว่ายังมีศพติดค้างอยู่ในซากปรักหักพังนั้น ทำให้เสียเวลาในการค้นหาอีก

4. การทำเครื่องหมายอาคารที่ตรวจค้นแล้ว เมื่อผู้ช่วยเหลือได้เข้าไปตรวจค้นจนทั่ว และนำผู้ประสบภัยออกมาหมดแล้ว ต้องทำเครื่องหมายหรือเขียนข้อความว่า “ตรวจแล้ว” เพราะผู้มาภายหลังจะได้ทราบไม่ต้องเสียเวลาค้นหาซ้ำอีก และในกรณีที่มีบริเวณนั้นเป็นที่ที่อันตรายก็ต้องเขียนบอกด้วยว่า “ตรวจแล้วมีอันตราย” ไว้ด้วย ในสถานที่ที่มีอันตรายควรมีเครื่องหมายกั้นหรือห้ามมิให้เข้าไปบริเวณที่เกิดเหตุ เช่น ใช้เชือกไม้หรือสิ่งที่พอจะหาได้ปิดกั้นไว้

5. การประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ผู้มาร่วมช่วยเหลือที่มาจากหน่วยงานต่าง ๆ ชุดที่ช่วยเหลือเดิมควรแบ่งกำลังออกมาเพียงครึ่งหนึ่งก่อน อย่ายกอนกำลังหมดเพราะการปฏิบัติการได้ปฏิบัติไปแล้ว ผู้มาใหม่จะได้มีโอกาสศึกษาหาสู่ทางปฏิบัติการ และงานที่ทำไปแล้วจะได้ดำเนินต่อไปได้ด้วยดี ในการปฏิบัติการของผู้มาร่วมช่วยเหลือควรทำตามลำดับขั้นตอนที่ได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ดับเพลิง เพราะเจ้าหน้าที่ดับเพลิงมีหลักฐานและข้อความที่ควรทราบ ที่ได้รับจากผู้สำรวจมาแล้วและการสำรวจเพิ่มเติมจะทำให้การค้นหารวดเร็วและถูกต้องตรงจุดที่ต้องกระทำอย่างรีบด่วนหรือตามลำดับก่อนหลัง

6. สิ่งที่ควรคำนึงถึงอีกประการ คือ ต้องจัดการกับสาธารณูปการที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายในบริเวณนั้น เช่น อาจจะมีสายไฟฟ้าหรือท่อประปาถูกทำลาย ควรปฏิบัติดังนี้

- ถ้าสายไฟฟ้าขาดและตกลงควรรีบยกสวิทช์ตัดตอนใกล้บริเวณนั้น ถ้าไม่สามารถเข้าไปตัดตอนสวิทช์ได้ก็ควรใช้ไม้แห้งเขี่ยสายไฟออกไปให้พ้นทางอันตราย หรือใช้ขวานที่ด้ามเป็นฉนวนพันสายไฟให้ขาดออก ถ้าสายใหญ่ให้ตัดทีละเส้น โดยแยกออกให้ห่างกันอย่าให้คมขวานเป็นสื่อให้เกิดการอาร์คหรือสปาร์คขึ้นได้

- ท่อประปาแตกให้ปิดก๊อกจ่ายกระแส น้ำตรงใกล้มาตรวัดน้ำ ถ้าไม่สามารถเข้าไป

ได้ก็ให้ใช้ไม้หุ้มกับเศษผ้าแล้วตอกเข้าไปในเส้นท่อประปาที่แตก หรือถ้าท่อประปาเป็นตะกั่ว หรือเหล็กก็ทำให้ทุบท่อให้แบนแล้วพับให้น้ำหยุดไหล

การค้นหาเพื่อช่วยชีวิตผู้ประสบภัยนั้นจะเป็นผลสำเร็จลงได้ก็ต่อเมื่อมีการปฏิบัติ ตามขั้นตอนที่ถูกต้อง ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินการอย่างไร ต้องแจ้งให้ทุกคนได้ ทราบ โดยมีการประสานงานกับกองอำนาจการและฟังข่าวจากกองอำนาจการตลอดเวลา หรือการมีคำสั่งยกเลิกในการค้นหาต้องมาจากกองอำนาจการค้นหา การฟังความจากบุคคลอื่นหรือ ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องจะทำให้เกิดการสับสน ดังนั้น ผู้ที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องห้ามมิให้เข้าไปใน บริเวณค้นหาเด็ดขาด

17.

7. การช่วยเหลือนเคลื่อนย้ายผู้ประสบอันตราย

การเคลื่อนย้ายและลำเลียงผู้บาดเจ็บออกจากบริเวณที่เกิดเหตุเพื่อนำส่งโรงพยาบาลให้ แพทย์ทำการรักษาต่อเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง รวดเร็วเหมาะสมกับเหตุการณ์และ สภาพแวดล้อม

ซึ่งจะช่วยชีวิตผู้ป่วยไว้ได้และป้องกันไม่ให้เกิดการบาดเจ็บเพิ่มขึ้น

หลักการช่วยเหลือนเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บ

1. ควบคุมอารมณ์ไม่ให้ตื่นตกใจมาก
2. ทำการเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บกรณีที่เป็นเท่านั้น
3. ปฏิบัติอย่างรวดเร็ว ถูกต้อง ปลอดภัยและมีไหวพริบ
4. ต้องทราบว่าผู้บาดเจ็บได้รับบาดเจ็บส่วนใดของร่างกาย
5. พิจารณาถึงวิธีการเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บ
6. จัดหาสถานที่พักรอไว้ในที่ปลอดภัยเพื่อนำส่งแพทย์
7. จัดนำส่งโรงพยาบาลที่ใกล้ที่สุดและรวดเร็วที่สุด

การเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บ

1. อย่าเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บในขณะที่กำลังเสียเลือดอยู่ ต้องห้ามเลือดก่อน
2. อย่าเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บขณะที่หายใจไม่ปกติ หายใจขัด หรือหยุดการหายใจต้องช่วย ให้หายใจก่อน

3. เคลื่อนย้ายโดยมิให้เกิดอันตรายเพิ่มขึ้น
4. นำส่งแพทย์ทุกราย อย่าคิดว่าผู้ป่วยคงไม่เป็นอะไร
5. ใช้วิธีที่สะดวก ง่าย ปลอดภัย
6. ขณะเคลื่อนย้ายจะต้องดูแลผู้บาดเจ็บอย่างใกล้ชิด สังเกตอาการ ชีพจร การหายใจ

การรู้สึกตัว ถ้าหัวใจหยุดต้องทำการช่วยเหลือนทันที

เมื่อเคลื่อนย้ายผู้บาดเจ็บออกจากที่เกิดเหตุแล้วต้องรู้วิธีการจัดท่านอนของผู้บาดเจ็บให้อยู่ในท่าที่เหมาะสม เพื่อรอการช่วยเหลือที่ดีกว่านั้นต่อไป

การจัดท่านอนต่าง ๆ ที่สำคัญสำหรับผู้บาดเจ็บ

1. ท่านอนหงายยกขาสูงกว่าลำตัวมีผ้าหนุนใต้ไหล่ให้คอแขนหงาย เล็กน้อย (รูปที่ 1)
2. ท่านอนหงายงอสะโพกและเข่า ท่านี้อ่อนนุ่มทั้งหน้าท้องจะหย่อนมาก ใช้ในรายบาดเจ็บช่องท้อง (รูปที่ 2)

18.

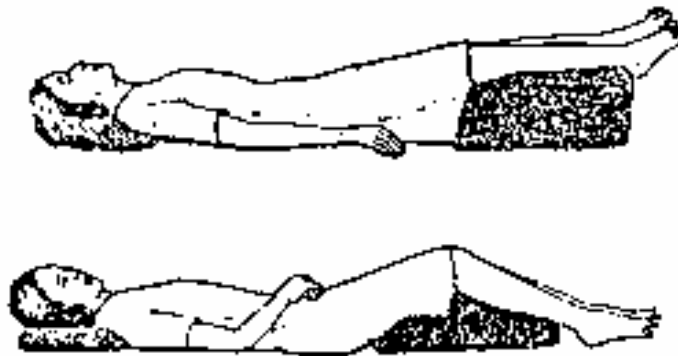
3. ท่านอนตะแคงกึ่งคว่ำ ท่านี้อาศัยใน

ก. ผู้บาดเจ็บที่หมดสติ แต่หายใจเองได้

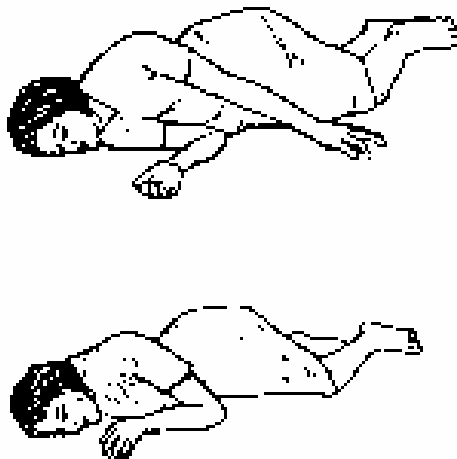
ข. ผู้บาดเจ็บที่ส่วนใบหน้า มีเลือดไหลเข้าปาก

ท่านี้จะป้องกันการสำลักได้เป็นอย่างดี ซึ่งมี 2 ท่า ด้วยกัน คือ ท่าตะแคงกึ่งคว่ำแขนล่างอยู่ทางด้านหน้า (รูปที่ 3ก.) และท่าตะแคงกึ่งคว่ำแขนล่าง อยู่ข้างหลัง หรือท่านาโต้

(รูปที่ 3ข.)

รูปที่ 1 และรูปที่ 2

รูปที่ 1.1

1.2 ท่าขี่ม้าส่งเมือง ดังรูปที่ 1.2

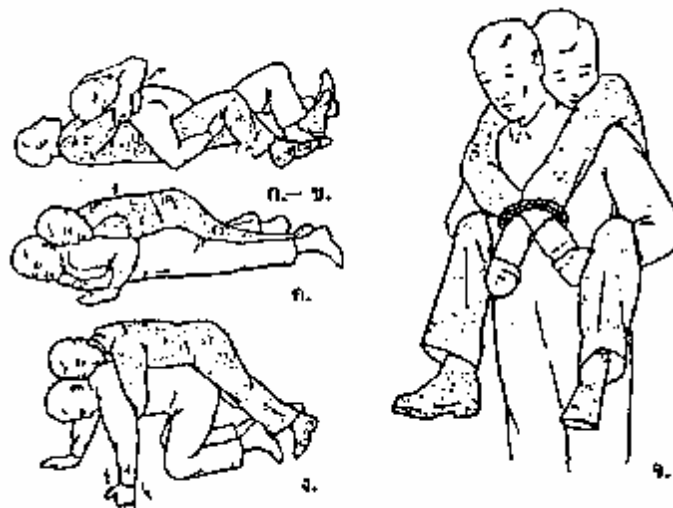
ก. มัดข้อมือผู้บาดเจ็บ

ข. สอดตัวเข้าไปในอ้อมแขนผู้บาดเจ็บ จับแขนหรือหัวไหล่ให้แน่น และจับเข้าผู้บาดเจ็บไว้ดึงให้สนิทแน่นกับตัว

ค. พลิกตัวคว่ำ

ง. ลุกขึ้น

จ. เดิน

รูปที่ 1.2

1.3 ท่าแบกถุงทะเล ในขณะที่ผู้บาดเจ็บนอนหรือนั่ง ผู้ช่วยหันหลังให้ผู้บาดเจ็บ แขนทั้งสองของผู้บาดเจ็บคล้องไหล่ผู้พยาบาล และดึงมือทั้งสองของผู้บาดเจ็บที่อยู่ด้านหน้าอกของผู้ช่วยให้ต่ำลงมากที่สุด ผู้ปฐมพยาบาลเดินโอบหลังโค้งมาทางด้านหน้าเล็กน้อย ดังรูปที่ 1.3

รูปที่ 1.3

1.4 ท่าแบกกระสอบ ทำนี้เหมาะสำหรับแบกผู้บาดเจ็บจากเตียงนอน คล้ายกับการแบกถุงปุ๋ยหรือกระสอบโดยใช้สะโพกแบก ดังรูปที่ 1.4

รูปที่ 1.4

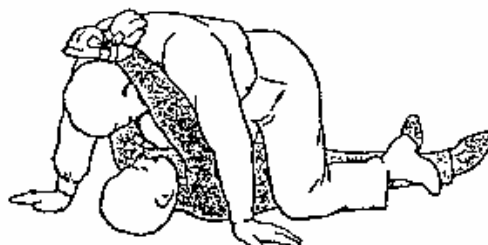
1.5 ประคองเดิน ดังรูปที่ 1.5

รูปที่ 1.5

เหมาะสำหรับคนไข้ที่ขาข้างหนึ่งได้รับบาดเจ็บ เช่น ข้อเท้าเคล็ด

1.6 อุ้มลากด้วยคอ เหมาะสำหรับผู้ป่วยที่ไม่รู้สึกตัวและผู้พยาบาลไม่สามารถยืนได้ ให้ผูกข้อมือทั้งสองของผู้ป่วยและผู้พยาบาลสอดศีรษะให้ข้อมือสองของผู้ป่วยอยู่บนคอผู้ช่วย ผู้ช่วยอาจยกศีรษะผู้ป่วยให้สูงขึ้นมากหรือน้อยได้โดยการยกไหล่และคอขึ้นลงของพยาบาล ดังรูปที่ 1.6

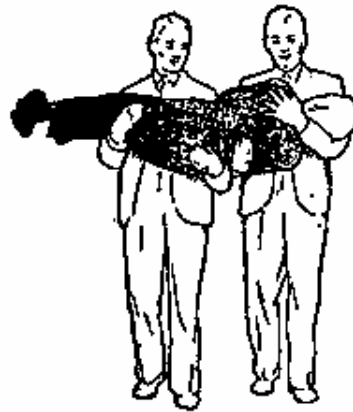
รูปที่ 1.6

22.

2. อุ้มคู่

ถ้ามีผู้ช่วย 2 คน การอุ้มจะทำให้ผู้ป่วยสบายขึ้นได้รับความกระทบกระเทือนน้อยลง และสามารถอุ้มได้ไกล

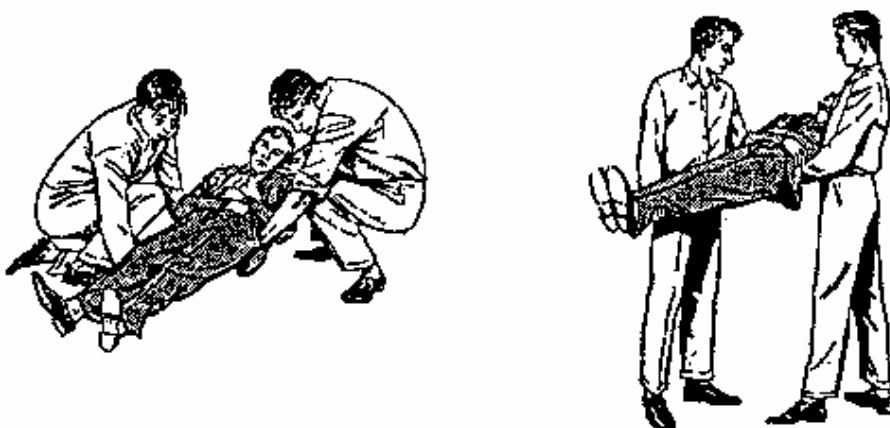
2.1 อุ้มเคียง ผู้ช่วยทั้งสองอยู่ด้านเดียวกัน คนแรก มือหนึ่งยกศีรษะและไหล่ อีกมือยกหลังคนที่สอง มือหนึ่งยกสะโพก อีกมือยกปลายต้นขา ดังรูปที่ 2.1

รูปที่ 2.1

2.2 อุ้มพุงด้วยสองคน การอุ้มชนิดนี้มีโอกาสใช้ได้บ่อย แต่ห้ามใช้ในรายที่มีกระดูกแขนขา กระดูกสันหลังหัก วิธีคล้ายแบบประคองเดิน แต่ใช้คนพุง 2 คน

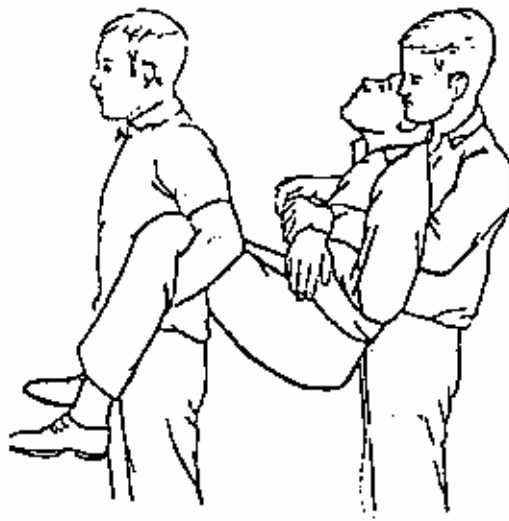
2.3 อุ้มคนละคร่วม เหมาะสำหรับยกผู้ป่วยที่นอนตื้อหรือคนหมดสติก็ใช้ได้ ผู้พยาบาลอยู่คนละคร่วมของผู้ป่วยสองคน ใช้มือซ้ายรองที่ก้นและมือขวาของผู้พยาบาลทั้งสองจับกันเป็นรูปเคียวขอ มือขวาของผู้ช่วยคนหนึ่งศีรษะคอและไหล่ ส่วนอีกคนใช้มือจับที่น่อง ดังรูปที่ 2.3

รูปที่ 2.3

23.

2.4 แบบเก้าอี้ ใช้สำหรับเวลาอุ้มผ่านประตูหรือทางแคบ ผู้บาดเจ็บไม่รู้สีกตัว การอุ้มวิธีนี้ต้องคอยระวังการอุดตันของทางเดินหายใจ และหลังของผู้บาดเจ็บต้องอยู่แนบสนิทกับลำตัวผู้ช่วยคนหลัง ดังรูปที่ 2.4

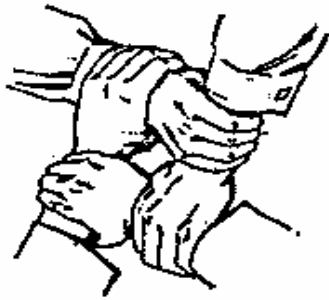

รูปที่ 2.4

2.5 ท่าห้วงสัมพันธ์

ก. ผู้ช่วย 2 คน อาจใช้มือทั้งสองของแต่ละคนจับกัน เพื่อให้ผู้ป่วยนั่งบนมือทั้ง 4 นั้น เหมาะสำหรับผู้ป่วยที่สามารถใช้มือข้างเดียวหรือทั้งสองข้างกอดคอผู้พยาบาล ดังรูปที่

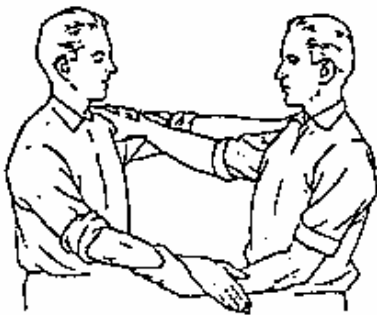
2.5 ก

รูปที่ 2.5 ก

24.

ข. ในรายที่ผู้ป่วยไม่สามารถใช้แขนกอดคอผู้ช่วยได้ ให้ผู้ช่วยใช้มือข้างเดียวจับกัน เพื่อให้ผู้ป่วยนั่งและมือแต่ละข้างที่เหลือของผู้พยาบาลโอบหลังผู้ป่วยไว้ ดังรูปที่ 2.5 ข

รูปที่ 2.5 ข

3. การเคลื่อนย้ายผู้ป่วยด้วยอุปกรณ์

3.1 การเคลื่อนย้ายโดยใช้เก้าอี้ การอุ้มคู่โดยใช้เก้าอี้ช่วยจะทำให้ผู้ป่วยบาดเจ็บน้อยลงเหมาะสำหรับผู้บาดเจ็บที่รู้สึกตัวดี การยกเก้าอี้เอนไปด้านหลังประมาณ 30 องศา ดังรูปที่ 3.1

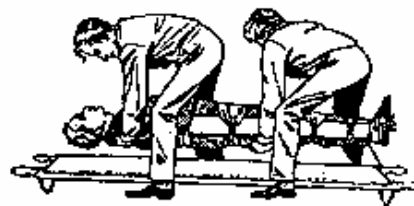

รูปที่ 3.1

25.

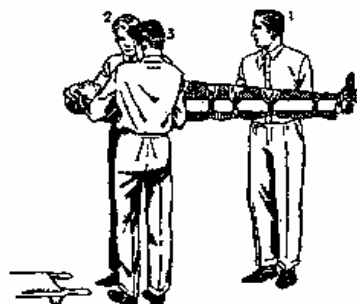
3.2 การเคลื่อนย้ายผู้ป่วยโดยใช้เปล เป็นการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยที่ดีที่สุดและผู้ป่วยได้รับความสบายมากกว่าวิธีอื่น ๆ

ก. การใช้เปลโดยผู้พยาบาล 2 คน สำหรับใช้ในสถานที่แคบ ๆ ดังรูปที่ 3.2 ก

รูปที่ 3.2 ก

ข. การใช้เปลโดยผู้พยาบาล 3 คน การยกคนไข้อาจจะยก ดังรูปที่ 3.2 ข

รูปที่ 3.2 ข

ค. การใช้เปลโดยผู้ช่วย 4 คน เป็นวิธีที่ถูกต้องที่สุดเวลาเดินผู้ช่วยทั้ง 4 คน จะจับเปลคนละด้านทำให้เคลื่อนย้ายได้ไกล ๆ ดังรูปที่ 3.2 ค

รูปที่ 3.2 ค

26.

หลักทั่วไปในการปฐมพยาบาลช่วยเหลือผู้ประสบภัย

1. ถ้าผู้ป่วยมีเลือดออกที่ใด ให้ทำการห้ามเลือดให้หยุดทันที
2. ถ้าผู้ป่วยหยุดหายใจ ให้ทำการผายปอด
3. ตรวจสอบว่ากระดูกหักหรือไม่ หรือสงสัยว่าจะหักก็ควรทำการเข้าเฝือกให้ตามความเหมาะสม
4. ในสถานที่ที่ทำการปฐมพยาบาลควรมีอากาศโปร่งถ่ายเทได้สะดวก มีแสงสว่างเพียงพอ
5. ให้ผู้ป่วยนอนนิ่ง ๆ ห้ามนั่งหรือยืน จนกว่าจะสังเกตอาการได้ว่า ได้รับบาดเจ็บรุนแรงเพียงใด และไม่ควรย้ายผู้ป่วยจากที่นั้น จนกว่าจะให้การปฐมพยาบาลเรียบร้อยแล้ว
6. ผู้ป่วยที่เป็นลม ช็อคหรือหมดสติ ต้องห่มผ้าเพื่อให้ความอบอุ่นอยู่เสมอ
7. ผู้ป่วยที่หมดสติ อย่าให้น้ำหรือกรอกยาแต่อย่างใดทางปาก เพราะยาอาจจะไหลลงไปในหลอดลมได้
8. ปลอดภัยคนป่วยให้หายความวิตกกังวล
9. ผู้ทำการปฐมพยาบาลจะต้องทำจิตใจให้มั่นคง และเยือกเย็น มีสติดี ทำการปฐมพยาบาลโดยเร็วละเอียดถี่ถ้วน ไม่ทำรุนแรงหรือลุกี้ลุกนจนเกินไป
10. ในระหว่างให้การปฐมพยาบาล ควรให้รีบตามแพทย์หรือเตรียมส่งโรงพยาบาลโดยเร็ว เมื่อเห็นว่าพ้นอันตรายขั้นหนึ่งแล้ว และอย่ามัวพยายามแก้ไข หรือรักษาเองต่อไป นอกจากจะเจ็บป่วยเพียงเล็กน้อย ที่ไม่ถึงขั้นอันตรายมากนัก

อุปกรณ์ที่ใช้ในการค้นหาเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย

การค้นหาและการช่วยเหลือผู้ประสบภัยจำเป็นต้องมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือสำหรับตัด ถ่าง ง้าง จัด ควรจัดหาไว้ดังนี้ คือ

1.1 ขวานหงอน ใช้ด้านมีคมในการตัดฟัน ใช้ด้านที่มีหงอนขูดเจาะ และจัดพังทลาย เช่น ใช้เจาะ จัด ทูบ ฟัน

1.2 ชะแลงแบบมือถือ เป็นเครื่องมือที่ดัดแปลงมาจากชะแลงขนาดใหญ่ โดยใช้คนถือ ด้ามมือถือ 2-5 คน ช่วยกันออกแรงกระแทกเหมาะสำหรับใช้ในการทำลายส่วนของอาคารที่มั่นคง แข็งแรง เช่น บานประตูที่หนา ๆ กำแพงก่ออิฐถือปูน ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการที่จะพังเข้าไปหรือ ทำให้เป็นช่องสำหรับฉีดน้ำดับเพลิงให้ถูกจุดที่เกิดไฟ ถ้าใช้ในการพังทำลายประตูที่มีกุญแจให้ใช้ ส่วนปลายแหลมทำลายตรงจุดที่แข็งที่สุดใกล้กับกุญแจ ถ้าใช้ในการพังฝ้าผนังปูน เมื่อเจาะเป็น รูแล้วให้ทำลายเป็นโพรงขนาดใหญ่โดยถือด้ามเป็นมุมบักกระแทก ให้อิฐปูนแตกต่ำลงมาเรื่อย ๆ

1.3 กรรไกรตัดสายไฟฟ้า ใช้สำหรับตัดสายไฟฟ้าโดยเฉพาะ เครื่องใช้ประกอบต้องมี ถุงมือแบบฉนวนไฟฟ้า การตัดควรระวังต้องตัดให้ขาดโดยฉับพลันทันที ยืนอยู่บนพื้นที่แห้งและ เลือกลงบันไดที่ปลอดภัย เช่น บันไดไม้ไผ่ เป็นต้น

27.

1.4 อุปกรณ์ เครื่องมือธรรมดาที่หาได้และนำมาดัดแปลงประกอบการใช้งาน เช่น ค้อน ใช้ในการทุบตีสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้หลุดออก ไชคองชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ไชคองปากแบน ไชคองปาก สี่แฉกใช้สำหรับคลายหรือกดสลักยึด คีมชนิดต่าง ๆ ใช้ตัดลวดหรือท่อขนาด-เล็ก ประแจเลื่อน ใช้สำหรับขันหรือคลายแป้นเกลียวขนาดต่าง ๆ เหล็กสกัดมีปลายแหลมและปลายแบน

2. หลักสำหรับยึดและเครื่องมือที่ใช้เพื่อ ดึง รั้ง ชุด ลาก การช่วยเหลือผู้ประสบภัย อาจจำเป็นต้องใช้หลักยึดโยงเพื่อประกอบการดึง รั้ง ชุด ลาก ดังต่อไปนี้

2.1 หลักยึดหรือสมอบก เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการดึง รั้ง ชุด ลาก สมอบกอาจทำจาก ไม้หรือเหล็กหล่อหรือวัสดุแข็งแรงที่สามารถปักหรือฝังลงไปในดินแล้วทำเป็นหลักได้ที่ยึดใช้กัน ได้แก่ เหล็กหล่อขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 1 นิ้ว ยาว 5 ฟุต ปลายแหลมเป็นสมอบกมาตรฐาน สามารถคำนวณการรับน้ำหนักได้

ความสามารถในการรับน้ำหนักของสมอบก ถ้าปักลึกลงไปในดิน 2/3 ส่วนแล้ว โยงยึดกันโดยปักทำมุม 80 องศา กับแนวแรงแล้วสมอบก 1 ต้น สามารถรับน้ำหนักได้ 350 กิโลกรัม หรือ 758 ปอนด์ ดังนั้น ถ้าปักหน้า 2 ต้นแล้ว หลัง 1 ต้น ก็จะสามารถรับน้ำหนักในการ โยงยึดได้ถึง 1,050 กิโลกรัม เป็นต้น สมอบกอาจดัดแปลงโดยใช้ไม้เนื้อแข็ง ท่อนไม้เสาเข็มท่อ สั้น ๆ ก็อาจทำหลักยึดได้ โดยเป็นสมอบกแบบฝังลงดิน

2.2 เทอร์ฟอว์ (tirfor) เป็นเครื่องผ่อนแรงที่ใช้ในการดึงลากวัตถุ ตั้งแต่ น้ำหนัก 2.5 ตัน และยกวัตถุ น้ำหนักได้ 1.5 ตัน โดยที่เทอร์ฟอว์มีน้ำหนักเพียง 17 กิโลกรัม มีความเร็วในการ

จุดลาก 6-10 ฟุตต่อนาที

2.3 รอกเชือก เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ผ่อนแรงในการดึง รั้ง จุด ลากวัตถุ ซึ่งสามารถใช้เชือกมะนิลาขนาดเส้นรอบวงไม่ต่ำกว่า 2 นิ้ว และยาวไม่น้อยกว่า 200 ฟุต

3. อุปกรณ์ช่วยชีวิต เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ในการหนีภัยจากที่สูงหรือเข้าไปช่วยในที่ ๆ อากาศเป็นพิษ ได้แก่

3.1 กระจดช่วยชีวิต ใช้ช่วยผู้ประสบภัยจากที่สูงโดยให้กระโดดลงบนกระจดมีลักษณะเป็นวงกลมเป็นเบาะสปริงรองรับมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 9.5 ฟุต ขอบนอกเป็นขอบเหล็กสามารถรับน้ำหนักได้ถึง 12,000 ปอนด์

3.2 หน้ากากหายใจ เป็นอุปกรณ์ที่นำไปใช้ช่วยเหลือชีวิตผู้ประสบภัยที่อยู่ในภาวะอากาศเป็นพิษ มี 2 ประเภท คือ

1) หน้ากากหายใจได้ในบรรยากาศ โดยมากใช้แบบกรองอากาศ ซึ่งมีเครื่องกรองอากาศให้บริสุทธิ์ไม่มีฝุ่นละอองหรือก๊าซที่เป็นพิษ เช่น ก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ คลอรีน แอมโมเนีย ที่มีอัตราความหนาแน่นไม่เกินกว่าร้อยละ 3 ในบรรยากาศ หน้ากากหายใจชนิดนี้ห้ามนำไปใช้ที่มีอากาศที่เป็นพิษหนาแน่น

28.

2) หน้ากากหายใจแบบอากาศอัด ประกอบด้วยท่ออากาศซึ่งอัดอากาศไว้ด้วยความดันสูงประมาณ 2,000-3,000 ปอนด์ต่อตารางนิ้ว สามารถหายใจได้นานถึงครึ่งชั่วโมงเป็นอย่างน้อย

3.3 ชุดปฐมพยาบาลฉุกเฉิน 1 ชุด เพื่อใช้ปฐมพยาบาลผู้ประสบภัย โดยมีเวชภัณฑ์ที่จำเป็น

3.4 แผ่นกระดานแผ่นสั้นและแผ่นยาว แผ่นยาวใช้ในการเคลื่อนย้ายผู้ประสบภัยที่มีกระดูกสันหลังหักและแผ่นสั้นใช้สำหรับกระดูกต้นคอหัก

การฝึกภาคปฏิบัติ

- 1 การฝึกซ้อมดับเพลิงด้วยเครื่องดับเพลิงชนิดมือถือและสายดับเพลิง และการดับเพลิงประเภทต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ประกอบการ
- 2 การฝึกซ้อมหนีไฟตามแผนของสถานการณ์ประกอบการ
- 3 การฝึกการค้นหาและช่วยเหลือเคลื่อนย้ายผู้ประสบภัย

การฝึกภาคปฏิบัติตามข้อ 1 และข้อ2 ให้มีการฝึกปฏิบัติจริงในสถานการณ์ประกอบการที่ผู้เข้ารับการฝึกปฏิบัติงานอยู่

ที่มา : นายอรรถกรณ์ ประทีป ณ ถลาง

